

שיטה ייחודית
במחשבה מרן הגאון
רבי יצחק הוטנר זצ"ל

פחד יצחק | 40 שנה אחרי פטירתו של מרן הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל,
ישראל בסר חוזר לבית ביסטון אבניו ופוגש את התלמידים שלא שוכחים

המהפכן

נער חסידי מפולין מהגר לליטא והופך ל'נסיך סלבודקאי'.
אחר כך הוא מגיע לארצות הברית ו**מחולל בה שינוי רוחני עמוק, שעתיד לכבוש המונים** | **מרתק:** תלמידיו של גאון
המחשבה והמוסר רבי יצחק הוטנר זצ"ל, משחזרים זיכרונות
מהרגעים המרוממים במחיצתו של הרבי שהפך את עולמם
ועיצב את עולם המחשבה הישיבתי | **מסמך מיוחד**

ישראל בסר

צילומים: מארכיונו של הרה"ג רבי שמעון יוסף מלך, סטודיו 'טריינר'

גיבור-תרבות תורני

הרב הוטנר לא היה מנביאי הזעם שנושאים את דברם מעל בימת בית הכנסת המתרוקן ומתריעים באוזני ההורים על מר-גורל ילדיהם. הוא לא צריך היה להרעים בקולו, כי ידע לכבוש את ליבם, להאזין להם, לשאול, לאתגר ולהמתין.

ההורים כבר ידעו. כולם ידעו. הרי זו אמריקה, לא כן?

יחד עם הגאון הצדיק רבי שרגא פיבל מנדלוביץ, מקים עולה של תורה באמריקה, הוא התייגע למצוא את המפתח שיפתח את ליבו של הנער האמריקאי. בתום שנה של משא ומתן מתמשך הם הגיעו למסקנה, כי התרבות האמריקאית נעה סביב דמויותיהם של גיבורי תרבות, וכי עליהם לנווט את הנטייה הזו לכיוון החיובי: לדמותו של התלמיד חכם.

הוא עצמו יהיה הגיבור שלהם, והתורה תהיה הקלף המנצח, מושא ההערצה.

היו רמזים לתוכניותיו של הרב הוטנר, והם ניכרו בנוסח חתימתו שהתנוססה במכתביו: "המצפה להרמת קרנם של עמלי תורה".

המצפה.

הוא ידע שזה יגיע.

אך כדי לייצר גדולי תורה, לא מספיק ללמד. כי מיהו האדם שיוכל להעביר את שרביט המלוכה לידי כפרי פשוט וללמדו גינוני אצולה? הוא ייצור גם את הכלים, ורק אז ימלאם באור.

בסוף אחד השיעורים האלה, ניגש אליו בחור עם שאלה. הוא לא הבין את התוספות. "אם הבנת או לא, זה לא מה שחשוב כרגע", אמר ראש הישיבה. "הרבה יותר חשוב זה הרצון שלך ללמוד עוד קטע ב'תוספות'".

דור התלמידים הראשון לא הגיע עם הרבה ידע, אך ראש הישיבה הצעיר, שכבר הספיק לחבר כמה ספרים, לא נרתע מהמשימה שלפניו. כעבור שנים, הוא יספר ש"כדי להיות רבם של תלמידים מוכשרים, צריך להיות גאון. אך כדי ללמד תורה לתלמידים חלשים, צריך את גאון-הגאונים".

תלמידיו הראשונים של הרב הוטנר הוגים את המילים 'סטון אבני', כמו שאחרים הוגים את המילים 'וואלוז'ין' או 'לובלין'. לפני כמה שנים הייתה לי הזכות לטייל באיסט-ניו-יורק, בהדרכתו של סב-אשת, הרב גרשון מורגנשטרן, יליד השכונה. הוא גדל בין מדרכותיה הסדוקות, למד בישיבת 'רבנו חיים ברלין' והשתקע בשכונה לאחר נישואיו, כשהוא מצטרף לכולל של הישיבה. בעת שעמדנו ברחובות השכונה, הוא לא הפסיק לספר, משתף אותנו בזיכרונותיו למראה ציוני הדרך המשמעותיים שבה: "מוישה אוישר שר בבית הכנסת הזה, החמוצים כאן, אח כמה שהם היו טובים."

מריקה הייתה הרבה לפניו, אבל מרן הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, כנגד בעל חושים מחודדים, אמד אותה, למד אותה, עקב אחר מנהגיה ומאפייניה, ואז המתין בסבלנות לרגע הנכון, שבו יסתער ויקים בה לגיון של בני תורה.

הוא היה אמן המשלים. תמיד ידע למצוא את אמצעי ההמחשה לתיאור רעיונות עילאיים. את המצב הרוחני באמריקה בשנות השלושים של המאה הקודמת, זמן קצר לאחר הגיעו לחופיה, הוא תיאר בחדות: "הרבנים כאן דומים למתאבקים בזירה, ממתינים לראות את הצעד הבא של הקהל, לפני שהם מגיבים". אבל הרב הוטנר לא המתין. הוא עשה את הצעד הראשון. אמריקה שאחרי הגר"י הוטנר לעולם לא תהיה זו שלפניו. הוא חולל מהפכה.

והוא בכלל נולד בוורשה, שהייתה בשנת הולדתו, תרס"ו (1906), צומת הדרכים הראשי של העולם היהודי. הוא ינק את עושר רוחה, אך שלא כמו אלה שבהתבגרותם משילים את עורם ומתעטפים בעור חדש, הוא הצליח לשמר את טעמה. עתיד היה להאיר את עולם הישיבות הליטאי, אך בה בעת תורת קוצק היורדת עד עומק השיתין תישאר חקוקה בדמו לעד.

בבחרותו בסלבודקא הוא נכנס תחת השפעתו של מרן הסבא, רבי נתן צבי פינקל, האיש שיעצב את דמותו. ה'סבא' נהג להשתמש בשתי ידי, מקרב בימין ומרחיק בשמאל, כשהוא מוציא לאור את כוחותיו החבויים של העלם הצעיר, בו זיהה "מידות נסיכותיות".

בשנת תרפ"ה (1925) נשלח רבי יצחק לארץ ישראל, להצטרף לסניף של ישיבת סלבודקא שהוקם זמן קצר קודם בעיר חברון. כאן הוא עתיד להרחיב את אופקיו עוד יותר, כשהוא מגלה את מתיקות התורה בבארותיה של ירושלים, שהוסיפו גוון וחיות לחזון שיפיץ ביום מן הימים.

לאחר שניצל בנס מהטבח בחברון בתרפ"ט, הוא שב לאירופה, ובתרצ"ג (1933) נשא את הרבנית מאשה לאישה. הם עברו לאמריקה, אותה כינה מרן רבי חיים מוואלוז'ין "התחנה האחרונה" לפני ביאת גואל צדק.

תוך שנים ספורות הוא מונה למנהלה של ישיבת 'רבנו חיים ברלין', מוסדות התורה עליהם יותיר את חותמו. בישיבה זו הוא יפיץ את תורתו עד לכ' בכסלו תשמ"א, כמו גם בישיבת 'פחד יצחק' בירושלים, אותה הקים שנים רבות מאוחר יותר ושמה כשם ספרו.

ארבעים שנה עברו מאז פטירתו ומאז קם דור שלם שלא ידעו. כיום, מעטים הם אלה שעוד זכו לחזות במקור האור הגדול, אך רבים הם אלה המאירים את נשמתם באור החזור מהם. הם מעולם לא שמעו את צלילי קולו המפוס את תפילת הלחש של מוסף ראש השנה, מעולם לא שמעו את האדיש הסלבודקאית בעלת המבטא הוורשאי בעת מסירת ה'מאמר', ומעולם לא ישבו מולו במשרדו מחופה העץ, חשים את מבטו החודר עד שיתי נפשם. ועדיין.

תורתו, המשלבת פקחות שנונה עם טוהר המחשבה, לא רק ממשיכה להכות גלים, אלא מעניקה חיים ליוצאי חלציה של אמריקה אחרת, עולם מושחת ומשוקץ עוד יותר מזה שהוא פגש.

תורתו ממשיכה לעצב את גישתו החינוכית: עומקה ותפארתה גואים ועולים מבין דפי ספרו 'פחד יצחק', ומלהיבים עדרי-עדרים של בני תורה מסולאים, בה בעת שתפיסתו על עוצם קדושתה של הנשמה הישראלית ממשיכה לשמש 'דף של ספינה' עבור נפשות פתלתלות מתמודדות.

כי הניסיון, כך הוא לימד, אינו הפך הצמיחה, אלא חלק בלתי נפרד ממנה. ארבעים שנה, היעד שנתנו חז"ל למי שמבקש לעמוד על דעת רבו, חלפו זה עתה. וזה הזמן לנסות להעריך את עוצמת החינוך היהודי שטבע בנפש תלמידיו, גישה חינוכית שתכבוש את אמריקה ותרום את בניה, תקיף את כל חייהם באופן מושלם כל כך, עד שיהפכו למחונכים בזכות עצמם.

מובן, כי לא כל תלמידיו מלמדים בכיתות חינוך פורמליות. אחד מראשוני תלמידיו שיתף את ראש הישיבה בשאיפותיו: הוא רוצה להיות רב בית כנסת.

הרב הוטנר הקשיב ואז העיר: "מוטב שאגדל מאה בעלי-בתים טובים, מאשר מאה רבנים - כי רבנים ללא בעלי-בתים שיישמעו להם וילכו בדרכם, יאבדו. אך בעלי-בתים טובים תמיד ידאגו שיהיה להם רב ראוי".

מבעיר הנשמות מ'סטון אבניו' הייזר יצחק עם תלמידיו בחתונת בתו היחידה ברוריה עם הגה"צ רבי יונתן דיוויד

הדוכס מאמבוי היה בעליו של הפארק הזה, והגויים היו שוברים לך את העצמות אם היית מסתכל עליהם מהכיוון הלא נכון..." אך כשיצבנו למרגלות בית מספר 350 בשדרות 'סטון אבניו', הוא עצר על מקומו הלום. הבניין נעלם. שמו של הרחוב שונה. 'קפה ווייזנר' שם הבחורים היו קונים קפה ועוגה, גם הוא איננו.

שקט מוזר מילא את הרחוב בשעת הצהריים, כשברקע נשמע רק קולו של ההומלס המדבר אל עצמו, קולה של האת המתחככת באספלט, סירנות מתקרבות, ואז מתרחקות ושוב מתקרבות, כביכול מבקשות לשעשע אותנו. אך זידי עדיין שתק. "כאן", אמר לבסוף, "בשטח הזה, הראה לנו ראש הישיבה מהם החיים".

מקולו, ממראה פניו, אני מבין שאם אינני יכול להזדהות עם תחושת הכאב והריקנות מחוץ לבניין, לעולם לא אדע להעריך נכונה את האושר והסיפוק שהם חוו בפנים.

זה היה שם, בין רעש אופני עגלות של הרוכלים המכריזים על לחם השיפון ודגי ההרינג המלוחים, המקום בו התרבות הייתה שייכת לתקשורת ולתרבות האידיש - שם לקח רבי יצחק הוטנר בניין בנק לשעבר ופתח את דלתות כל כספותיו לרווחה.

קול הלימוד של הבחורים נישא יום אחד מבית המדרש והגיע עד לחדרו למעלה, ואז שאל אותו תלמיד אם הוא נהנה מקול הניגון הערב.

"החידושי הרי"ם לימד אותנו", נענה ואמר, "כי בשעה שעמדו בני ישראל למרגלות הר סיני, קרו שני דברים. הם הפנו את פניהם לעבר ההר, ובמקביל, הפנו גם את גבם לכל העולם. אני יודע שהבחורים עומדים מִיָּסָן פְּנִים צוֹם בְּאֶרֶץ - עם פניהם אל ההר, אך עדיין אינני בטוח כי גבם מופנה אל העולם".

בשנות השישים, ממש בטרם עזבה הישיבה את השכונה, היא הפיקה תקליט שירים תחת הכותרת 'התורה חיה ומזמרת'. שלושה מהלחנים הם של ראש הישיבה, ומילותיו של אחד מהם, יחד עם המנגינה, משקפים את מהות שיטתו.

"כי עבדי הם ולא עבדי עבדים". הוא רומם אותם למקום שבו שני הדברים יכולים להתקיים באחת. הם פנו אל האור, וגם נפנו והתרחקו מן החושך.

אלוהים שירים ישיבתי

רבים אומרים כי רגישות היא לא דבר שניתן ללמדו, אך בישיבתו של הרב הוטנר, גם את הרעיונות הקשים להבעה הצליחו לנסח ברהיטות. הוא לימד את תלמידיו לפתח רגישות שדרכה ידעו לזהות את היהדות האוטנטית, אך לצורך כך הוא לא נזקק ללוח או למיקרופון.

יום אחד החל ראש הישיבה, שהיה

מגולח-זקן כדרכם של בחורי ליטא כשהצטרף לצוות המחנכים בישיבה בשנת תרצ"ו, לגדל את זקנו. הבחורים, שהיו מודעים לכך ששום פעולה אצלו אינה סתמית, ללא מחשבה מעמיקה, שאלוהו על כך.

תמונה התפרסמה מאירופה הכבושה, בה נראה קצין נאצי מחייך ברשעות בעת שקצץ את זקנו של יהודי בעל-צורה. בעיני החייל הנבזה, היהדות הייתה גלומה בזקן, ואם כך, הרב הוטנר חפץ בו.

אותה רגישות אפיינה אותו עוד כבחור, כשחיבר את ספרו הראשון 'תורת הנזיר'. בהסכמתו הנלהבת כינהו מרן הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי: "אשרי יולדתו". הבחור בן התשע-עשרה הדגיש את המילים הללו בהסכמה בעותק ששלח לאימו. רבי חיים עוזר צחק בהנאה, כששמע על מעשהו היצירתי של הבחור הצעיר.

בנערותו שוחח פעם עם המשגיח בסלבודקא, הגה"צ רבי אברהם גרודז'ינסקי הי"ד, והשתמש בדוגמה של אדם נכה בעת שביקש להמשיך נקודה כלשהי. השיחה המשיכה, אך מאוחר יותר לקחו המשגיח, שבעצמו היה נכה, הצידה וציין באוזניו, כי על אדם רגיש מוטל להיזהר כשהוא בוחר את הדוגמאות להמחשת דבריו.

הוא הפנים את המסר.

הוא שוחח פעם בלימוד עם כמה בחורים בבית המדרש, כשהבחין שהם מחייכים לעבר משהו מאחוריו. הוא סגר את ספרו וסיים את השיחה, כשהאכזבה ניכרת על פניו. הם באו להתנצל אחר כך, והסבירו שהם לא צחקו בגלל משהו שאמר - הם בסך הכל ראו משהו משעשע מאחוריו.

רבי יצחק הראה להם את דברי רש"י בדניאל (א, ד): "שהיו אונסין עצמן מן השחוק... מפני אימת מלכות". בן תורה

אינו צוחק בבית המדרש. זו אינה הלכה, אלא רגישות. אימת מלכות החדורה שמחה בעבודת ד' הורגשה בבית מדרשו. "לו ידעתם מהו בית מדרש, לו ידעתם מהי תורה, הייתם מבינים בערככם".

על עטיפת אלבום השירים מופיע הטקסט הבא: "יש בכך מן החריגות למצוא תלמיד חכם השר בעת לימודו, אך יאה זה מעבר לכוחותיו של תלמיד הלומד תורה, להימנע מללוות את לימודו בשי... בבית המדרש הזה, השירים האלה נבעו בטבעיות מתוך רוח התורה ומתוך האווירה החמימה". אחד מגדולי ראשי הישיבות עבר אירוע מוחי קשה שהכניס אותו לדכדוך. שוב הוא לא יכול היה למסור את שיעוריו המבריקים שבכוחם התפרסם שמו, או את שיחותיו העמוקות שרוממו את תלמידיו.

הרב הוטנר בא לבקר.

"אתה הרי יודע, כל בוקר אנחנו אומרים 'אני מאמין...' בתחיית המתים'. ומה אתה חושב, שהכוונה רק לתחיית המתים אחרי המוות? לא", הרעים הרב הוטנר בקולו, "הכוונה היא, אז מיר וועל'ן קיין מאל נִישְׁט שְׂטֵאָרְבֶּן - שלעולם לא נרשה לעצמנו למות!".

צלחת מלאה נבז

דור התלמידים הראשון שלו תרם תרומה ייחודית לעולם הישיבות העתיק באמריקה. ישיבת 'רבנו חיים ברלין' אף פעם לא הוציאה בוגרים, רק תלמידים. היו תלמידים רשמיים, והיו תלמידים שכבר עזבו את הישיבה, אך בנפשם, במחשבתם, במהותם, הם המשיכו את הקשר עם ראש הישיבה. הרב הוטנר פתח את 'כולל גור אריה', כתר תפארתו של האיש שחלם להקים דור

של תלמידי חכמים גדולי תורה. בכולל הזה לא היה סדר רשמי בערבי שבתות, ואחד האברכים שאל את ראש הישיבה על הסיבה לכך. והרב הוטנר הסביר: "ר' שלמה, תשב ותלמד עוד סדר ועוד סדר... מתי יהיה לך זמן להיות?"

במרוצת השנים, נמשכתי כמכושף לאורו של הרב הוטנר, להוט לשבת במחיצתו של כל תלמיד שרק יסכים לי להקשיב לו, נחוש ללמוד מכל מי שהכירו, ודי היה לי אם יכולתי לעמוד בפינת היכל הלימוד בישיבת 'רבנו חיים ברלין' או בישיבת 'פחד יצחק', מנסה לספוג את עקבות רוחו הגדולה. למדתי רבות, כשכל תלמיד תיאר אותו בגוונים שונים, כל אחד מהם רואה את מסלול חייו כהמשך להדרכה שקיבל הימנו, תמיד שונים אך דומים, מסגירים את הקשר אליו באופן בו הם הוגים מילים מסוימות (ראש השנה, כשהטעם הוא ב'ראש', עם הר' הגרונית).

סלבדקא חיה וקיימת. והאופן בו החיה אותה, היה כשהחדיר בהם את תחושת גדלות האדם, רואה בכך את עיקר צמיחתם. כבוד לעצמם, יחידים מתוך מיליוני בני אדם, שזכו ללמוד תורה. כבוד לאלו המלמדים תורה, וכבוד לתמונת הקנבס המרהיבה של הבורא, העולם ומלואו. הוא נהג לצטט את לשון הגמרא (סוטה מח): המדברת על קטנותם של הצדיקים שלא האמינו בקב"ה באמונה שלמה. מדוע משווה הגמרא את קטנות האמונה לקטנות האדם? כי מי שמאמין בבורא, מאמין גם בברואיו, רואה את תפארת האדם - כל אדם, כל חוויה וכל חפץ. אדם שמבטו מצומצם הוא אדם קטן, שרואה בקטן. הרב הוטנר צעד פעם ברחוב באורי, רחוב שמלא לכל אורכו בבארים ובמסבאות, כשנחסמה דרכו בשיכור מזוהם ששכב על המדרכה. כשראה השיכור את ראש הישיבה מתקרב, התאמץ לקום, מגשש באצבעותיו בתוך הלכלוך סביבו אחר כובעו, וכשמצאו, הניחו על ראשו. ראש הישיבה הבחין בכך והעיר: "כל אדם זקוק לכבוד. זה הכבוד שלו".

תלמיד סיפר פעם לראש הישיבה על חברו לחדר ששקע בדיכאון וכמעט אינו יוצא ממיטתו. "כשתיכנס לחדר האוכל, קח איתך צלחת מלאה עבורי", הורה הרב, "אבל לא מלאה באוכל, אלא בכבוד. תראה שהוא יקום".

המפתח הזה, הכבוד, שימש אותו שוב ושוב ושוב, אלף מפתחות לאלף לבבות, מגלה את נקודת הכבוד הפנימית בכל אדם - ועד היום, עוד ניתן לראות בכך. בכל מקום בו אתה מוצא תלמיד של הרב הוטנר, אתה מוצא כבוד, אצילות ויקר.

בימים טובים, הם חשים התרוממות. בשמחות, אתה רואה שמחה והודיה. וכשהם מדברים, אתה שומע את הד קולו. כי בעוד ששיעורו הרשמי היה מארג של גאונות, מכתביו - הן בתורה והן במחשבת ישראל - היו יצירות מופת, הן בתוכנם והן

קשר ידידות. עם מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל

עומק המחשבה. רבי יצחק עם חבריו בצעירותו

בצורתם. אם היה זמן בו הצליח להבעיר את נפשות תלמידיו, לרומם את רוחם באחת, היה זה בשעת ה'מאמר'.

הוא ניצל את המועדים כקשר קפיצה, את החירות והשמחה, את התשובה וההודיה, את המלכות והאמונה - כל אלה היוו את הבסיס, אך גם הם היו עטופים בכבוד. כבוד לנשמות שבתוכנו, כבוד לחוויות מההיסטוריה המשותפת שלנו, כבוד לשליחות שלשמה באנו כאן לעולם. והתלמידים היו יוצאים מה'מאמרים' האלה, כשהם חשים את תחושת

השליחות שלהם, רואים את מקומם שלהם בשושלת שהחלה מאז ראשית ימי הגלות. עוד מאז עמד הבית בתפארתו, בשביל הסלול של הנביאים - עד למעמד הר סיני. מה הפלא, אם כן, שתחושת המודעות הפנימית הזו תוססת בתוכם, מעניקה להם את היכולת להבעירה ולהעבירה גם לאחרים?

אספה של 'נלום'

'תורה' היא עוד אחת מהמילים שנהגו

במנגינה מסוימת מאוד. הצורה שבה הוא לימד אותם, כי היא הסיבה והיא התוצאה והיא משמעות הכל. התורה היא לא רק הספר, אלא העולם, כל הבריאה כולה. הפילוסופים והאקדמאים, אמר הרב הוטנר, מתייגעים למצוא את מקומו של הקב"ה בעולם הזה, כשהם שקועים כל כולם במציאות של הכאן ועכשיו. אבל תלמידי החכמים, כל כך דבוקים בקב"ה שהם מתייגעים למצוא לעולם מקום בתוך מציאות הבורא.

הוא היה הלוחם העז ביותר. צעיר יהודי היה מתוסכל מאוד בשל החלטה שקיבל רב מסוים, והרב הוטנר לקח את האשמה על עצמו, ממציא סיפור שגרם לו להבין שהוא היה זה שטעה בשיקול דעתו. "למה לא להגיד לו את האמת, שהראש ישיבה לא אשם?" שאל התלמיד שידע את האמת. "כי כך הוא כועס עלי", אמר ראש הישיבה. "אבל אם הוא ידע מה באמת קרה, הוא עלול לשנוא את התורה!"

הוא לא אהב אספות רבנים. פעם הוא חזר לרכב אחרי אספה ארוכה עם כמה ראשי ישיבות, כשהוא ממש מאוכזב. "אם האספות האלה כל כך חסרות תועלת, למה ממשיך ראש הישיבה להשתתף בהן?" שאלו תלמיד. "אני הולך לאספות", הגיב הרב הוטנר, "כדי לשמוע באיזו אהבה מדבר רבי אהרן קוטלר על התורה".

ההומור - אותו חוש ההומור פולני עשיר

ושנון - היה כלי נוסף בארסנל הענק שלו, אוסף המכחולים ששימש את רב-האמן הזה. פעם השתתף באספה בירושלים, בעת שפנה לצאת מהחדר לחש באוזני תלמידו שהתלווה אליו: "לעולם אל תגלה לאיש את מה שראית כאן בחדר היום". "אבל ראש הישיבה, לא היה כאן שום דבר!" הזדעק התלמיד המבולבל. "בדיוק", נענה הרב הוטנר ואמר. "זה בדיוק מה שאיני רוצה שתגלה לאף אחד".

אב לנערה בשידוכים התקשר לברר על אחד התלמידים. הרב הוטנר שיבח את הבחור בלי לחסוך במילים ואמר: "אינני כשאר ראשי הישיבות שחוזרים על אותן גוזמאות אצל כל הבחורים. אצל כל בחור אני משמיע גוזמה אחרת". אבי המדוברת צחק, אך התלמידים הבינו היטב כי לא הייתה זו סתם בדיחה נחמדה. כי אצל הרב הוטנר, כל בחור הוא סיפור אחר.

בסעודת ליל שבת העיר ראש הישיבה באוזני התלמידים שסעדו על שולחנו, כי מידת דרך ארץ היא להמתין עד שכולם יקבלו את מנתם טרם יתחילו לאכול. הוא הביט סביבו ואמר: "אבל הניסיון האמיתי מתעורר בעת הגשת המרק... אתם צריכים לבחור אז בין מרק רותח ו'קאלטע' דרך-ארץ' (דרך ארץ קר), או בין 'וואַרעמע' דרך-ארץ' (דרך ארץ חם) ומרק קר..."

לפעמים שימש ההומור לא רק כדי ללמד, אלא גם כדי להגן.

הוא צעד באיסט-ברודוויי לצידו של מרן הגאון רבי משה פיינשטיין, כשניגש אליהם המחזאי שלום אש. "האט קומען ג-ט'ס הינט - הנה באים כלביו של אלוקים", הפטיר לעברם הסופר שונא הדת. שלח לעברו הרב הוטנר מבט מלא חמלה: "ב'עסער זיין אַ הונט פֿאַר'ן ג-ט, ווי אַ ג-ט צו דער הינט - מוטב להיות כלב בפני אלוקים, מאשר להיות אלוהים של כלב", אמר.

צרות' או 'ניזיונות'

מהי מעלתו העליונה של רב בישראל? היכולת לדבר, לתקשר ולהעביר מסרים היא יכולת חשובה, אך המעלה הגדולה עוד יותר, אמר הרב הוטנר, היא היכולת להקשיב. "אותם רבנים שהיה להם את כוח ההאזנה - זכו להעמיד תלמידים הרבה", הוא אמר פעם.

אביו של אחד התלמידים לא היה מרוצה מבחירותיו של בנו, ובכל פעם ששוחח עם ראש הישיבה, היה מתלונן על הכיוון שאליו פונה בנו. פעם ביקש האיש מבנו לסדר לו פגישה עם הרב הוטנר, אך הבחור, שלא אבה לבזבז את זמנו של רבו, לא העביר את הבקשה. הבן דחה את הדבר מיום ליום, עד שלבסוף פנה האב ישירות אל ראש הישיבה, והרב הוטנר קרא אליו את הבחור. "מדוע

מורשה לניו יורק ומשם לירושלים:
מסכת חייו המרתקת של גאון המחשבה

רבי יצחק הוטנר נולד בוורשה בחורף תרס"ו, בבית שכתליו ספוגים תורה וחסידות. אביו, ר' חיים יואל, התייתם בילדותו וגדל בבית ילדיו של רבה האגדי של לודז', הגאון רבי אליהו חיים מייזל. שיטת החינוך בביתו של הרב הוטנר הייתה על פי הדרכתו המדוקדקת של הרב מלודז', שהחזיר גדלות בתורה ותחושת אחריות אדירה כלפי הזולת. אורח תדיר בבית משפחת הוטנר בוורשה היה הדוד הנערץ, הרב בנציון אוסטרוב'ר, מקני חסידי השרף מקוצק ומרן החידושי הרי"ם מגור, והוא בתורו הבעיר גם ביצחק הקטן את האש הגדולה של קוצק. ר' חיים יואל היה מעורב עמוקות בחינוכו של בנו, כשהוא שוכר מלמדים שילמדו את בנו העילוי. אחד מהם, מתלמידי ישיבת סלבודקא, חש כי הנער יצחק הוטנר הינו מועמד מתאים ללמוד בישיבה המפורסמת. למרות היותו צעיר בן חמש-עשרה בלבד, משך התלמיד מיד את תשומת ליבו של הסבא מסלבודקא. הרב הוטנר מעולם לא עזב באמת את סלבודקא, כשהוא ממשיך לסניף הישיבה בחברון שבארץ ישראל, ובהמשך נוטע מחדש את סלבודקא ושיטתה - גדלות האדם - גם על אדמת אמריקה, בישיבתו שלו.

דרך חדשה. הפחד יצחק' זצ"ל בחג הפורים

בעודו בחור חיבר את ספרו הראשון, 'תורת הנזיר', שזכה להסכמותיהם של רוב גדולי התורה בדורו. כעבור שנה הוא התחתן ועבר להתגורר בארה"ב, שם הצטרף לצוות ישיבת 'רבנו חיים ברלין'. תוך שנים ספורות הקים בה את בית המדרש, קיבוץ לבחורים בוגרים, בנוסף לישיבה הקטנה הקיימת. בחורים מכל הסוגים והזרמים נמשכו אל הישיבה, כשהרב הוטנר מצליח איכשהו ליצור את הקשר בין תלמידי החכמים הגדולים שהגיעו זה עתה מאירופה, לבין התלמידים האמריקאים, נלהבים וכנים ברצונם ללמוד, אך כמעט ללא כל רקע תורני.

הוא הטביע עליהם את חותמו, יוצר זן חדש ומיוחד שעד אז לא הכירו כמותו באמריקה, זן ושמו 'בן תורה'. בבוא היום הוא יעמוד בראשות מערך מוסדות, החל מגיל הגן ועד לקיבוץ בישיבה הגדולה, כמו גם כולל מצליח, כשהוא בונה קהילה שלמה מן היסוד, קהילה שתוכיח ליהדות אמריקה כולה לא רק מהו לימוד תורה, אלא מהו כבוד התורה.

למרות שגם באגודת ישראל באמריקה' וגם בארגון 'תורה ומסורה' - רשת בתי החינוך של הציבור החרדי - ראו בו את אחד ממנהיגי הדור, הרב הוטנר דחה כל הצעה לתפקיד ציבורי, כשהוא מעדיף להשקיע ביחידים, להשפיע על תלמידיו ומעריציו ברמה האישית.

בשנות השישים המאוחרות החל הרב הוטנר להגביר את קצב נסיעותיו לארץ, כשכל מעייניו נתונים להקמת ישיבה בה. בטיסה חזור לניו-יורק באלול תש"ל (1970), נמנו הרב הוטנר יחד עם חתנו הגאון רבי יונתן דייוויד שליט"א (כיום, ראש ישיבת 'פחד יצחק') ובתו,

הרבנית ברוריה, על נוסעי המוטס החטוף בידי מחבלים פלסטינים שהוחזק בשדה תעופה ירדני, בעוד עיני העולם כולו נשואות אליהם בחרדה, כשכולם מתפללים לסוף הטוב.

לאחר כמה שבועות מלאי מתח שוחררו השבויים והגיעו לביתם בערב ראש השנה. כצפוי, מצא הרב הוטנר משמעות עמוקה גם בטרומה שחוה וממנה למד להבין טוב יותר את ההבדל בין עשו וישמעאל, על פי השיחות שהיו לו כשבוי בידי בני ישמעאל.

את העשור האחרון לחייו הקדיש להרבצת תורה, להקשבה ולהדרכת מערך אדיר של תלמידים, הן בישיבת 'רבנו חיים ברלין' והן בישיבת 'פחד יצחק' בירושלים. על תלמידיו נמנים גדולי תורה, פוסקים, רבנים ומחברי ספרים, אך גם לא מעט בעלי-בתים בני תורה. כפי שציין הגאון רבי שמואל בירנבוים זצ"ל, ראש ישיבת מיר בארה"ב, בהספידו את הרב הוטנר: "ראשי ישיבות אחרים השקיעו בהעמדת 'יששכר' באמריקה, אך הרב הוטנר הצליח להעמיד גם 'זבולון'".

הוא נפטר בכ' בכסלו תשמ"א, ומנוחתו כבוד בהר הזיתים, בעיר אותה כה אהב. מותיר אחריו את בתו הרבנית דייוויד, ספרו 'פחד יצחק', הישיבות שנטע ותלמידיו שאת דמותם בנה - כולם ניצבים בגאון, מעידים על מורשת הנצח של האמן הגדול.

לא סיפרת לי כי אביך ביקש להיפגש עימי?"
הבחור הסביר כי ידע שראש הישיבה עסוק וממילא השיחה תהיה חסרת תועלת. "האם אביך חש הקלה אחרי שהוא משוחח איתי?" - כן, הודה הבחור. אביו בהחלט מרגיש רגוע יותר אחרי שהוא פורק את תסכוליו. סקר ראש הישיבה את פניו של תלמידו בהבעת פליאה. "היש לך ניצול זמן גדול יותר מהקלה על כאב ליבו של יהודי?" בעולם הישיבות באמריקה של אותם ימים, בו היו התלמידים מקבץ של בחורים מכל הרקעים והסגנונות, כיצד יכול אתה לבחון את מורשתו של ראש הישיבה, במיוחד כאשר רבים מתלמידיו מעולם לא פגשוהו?

לשם כך אני נזכר במילותיו של תלמיד שתיאר כיצד נכנס ראש הישיבה לעולם ססגוני וסואן, סולל את דרכו הברורה בינות למוזיקה הפרועה, המעילים המשובצים והמכוניות הארוכות, וחותר היישר אל נקודת האמת שבליבם.

"אחרי ששמענו אותו פעם אחת, כל הרעשים מסביב נמוגו להם. ככל שהבנו יותר מהו בן תורה, הם הלכו ואיבדו את הפיתוי שלהם. וכשזה קרה, הוא עזר לנו להבין שאנחנו בני התורה האלה, עליהם הוא דיבר. היינו יוצאים מהבניין גבוהים ומרוממים יותר מכל הרעש סביב".

אבל זה לא היה רק זה.
"יום אחד הוא דיבר על כנסת ישראל

ופתאום הבליחה ההבנה במוחי. זה אני, חשבת, אני הוא כנסת ישראל, וכל המדרשים האלה הם אודותי. זה אנחנו. באותו רגע התחשק לי לפצוח בריקוד".

תארו לעצמכם – לא משנה מה התפקיד שהם ממלאים היום ולאן הם המשיכו בחייהם, התלמידים שלו רוקדים. כנסת ישראל! האם יש לך שמחה גדולה מזו?

גם בעולם מלא אזורים אדומים וסגרים, בוז ולעג לכל המנהגים הישנים והטובים שבהם אנחנו, כנסת ישראל, נוהגים בגלות, מלווה אותנו המסר הזה של ראש הישיבה. אנשים עוברים שני סוגים של צער וכאב: 'צרות' ו'ביזיונות'. הצרות הן ייסורים, והדרך להתמודד עימם היא לנסות להתגונן מפניהם. ביזיונות הם רגשות השפלה ובושה, והתגובה הכללית היא לנסות לשכנע את הצד הפוגע להפסיק להתעלל בנו, שהצער הזה לא מגיע לנו, שאנחנו טובים יותר משהוא חושב.

פעם, אמר הרב הוטנר, יהודים הבינו ששנאת האומות כלפינו היא בגדר 'צרות', והגבנו מולה בניסיונות התגוננות. היום אנחנו טועים וחושבים שהשנאה הזו היא 'ביזיונות', אז אנחנו מנסים לשנות את דעתם ולשכנעם שאנחנו לא מה שהם חושבים.

אך זהו ניסיון חסר תוחלת. הגדלות, ההוד, התפארת – כנסת ישראל! – הם

ברמה שונה לגמרי, ואם נאמין כך, דיינו.

ענשין אני ניזן

מסטון אבניו עברה הישיבה לברוקלין. תקופה קצרצרה בפאר-רקאווי באמצע שנות השישים, ומשם התגלגלה עד שנטעה לבסוף את שורשיה בפלטבוש, שם הצמיחה סביבה קהילה שלמה. ביתה המפואר של הישיבה בשרדרת קוני-איילנד עתיד למשוך במרוצת השנים המוני תלמידים ותלמידי תלמידים, המקום שלימד את עולם הישיבות באמריקה מהי תפארת יום-טוב. ימים נוראים, הקפות, פורים.

פורים אולי יותר מכל. שכן הרב הוטנר, אמן הפדגוגיה, מצא את הדרך איך לנתב את רגשות היום – השמחה והביטחון ואמונת אין-קץ – לצמיחה רוחנית. למזג בין פסוקי המגילה וגילויי חז"ל, לבין רעמי הדציבלים של אמריקה העכשווית. הם נתנו לשמחת הפורים להתפרץ החוצה, כשהוא בראשם, כי הוא הסביר להם מדוע צריך לשמוח.

אך אמריקה לא הייתה התחנה האחרונה שלו. הרב הוטנר היה נוסע לארץ ישראל לעיתים קרובות, אף הקים בה ישיבה ולבסוף גם השתקע בה. לאחר בואו, שאלו כתב ישראלי האם הוא מתכוון להקים בארץ עולם של תורה כפי שעשה באמריקה.

"לא לבנות תורה", אמר ראש הישיבה, "אלא לזרוע תורה".

הבנייה נעשית בעזרת חומרים מוכנים, לבנים על גבי לבנים, אך הן לא יכולות לצמוח, כי אין בהן חיים. זרעים הם דבר חי, ובכוחו של כל אחד מהם להצמיח גידולים חדשים, ליצור חיים חדשים.

הגאון רבי שלמה פרייפלד זצ"ל, מבכירי תלמידי הרב הוטנר, סיפר שכשעלה פעם אל קבר רבו בהר הזיתים, פגש את מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, כשהוא נושא בידו זר פרחים. חכם עובדיה יוסף ביקש להביע משהו, כבוד והערכה ליופי ולניחוחה של תורת ראש הישיבה, כשכל אחד מעלי הכותרת בפרחים מספר על טיפוח מסור, על אור-שמש וגשם ועמל, שיצרו יחד את היופי המרהיב הזה.

אך אולי גם את זאת התכוון לומר: לא בנייה, אלא זריעה.

לתלמיד שהחליט לעזוב את הישיבה, אמר הרב הוטנר: "עד עכשיו, היית בידיים שלי. כעת, אני בידיים שלך".

ואכן, התלמידים עדיין נושאים אותו בליבם, מעבירים הלאה את שירו של האיש שפעל לבדו, כמעט אינו נושא את דברותיו מעבר לכותלי בית מדרשו, משקיע את זמנו ואונו ביחידים במקום בארגונים, אדם שחרד לפרטיותו, בעוד השפעתו ממשיכה להכות גלים.

תורתו עדיין חיה ומזדמרת. ■